ABDULLAH BİN ABDÜLHAKEM EL-MISRÎ

Mısır'da yetişen Mâlikî mezhebi müctehidlerinden. Hadîs, fıkıh, târih ve edebiyyatta zamanın en büyük âlimi idi. Künyesi Ebû Muhammed, nisbeti Mısrî, asıl ismi, Abdullah bin Abdülhakem bin Ayen bin Leys'dir. 155 (m. 772) senesinde İskenderiye'de doğdu. Hazreti Osman'ın âzâdlılarından Râfi veya Hazreti Osman'ın bir başka âzâdlısının âzâd ettiği kölelerden Abdülhakem'in oğludur. Babası ve kardeşleri de kendisi gibi âlimdi. Aile muhitinin de ilmî bir hüviyete sahip olması, O'nun çalışmalarına destek oldu.

İlk tahsilini babasından alan Ebû Muhammed bin Abdülhakem, zamanın birçok âliminden ilim tahsil edip, hadîs-i şerîf rivâyet etti. İmâm-ı Mâlik'in (radıyallahü anh) en mümtaz talebeleri arasında yer aldı.

Çok zengin olmasına rağmen, kazancını fakîrlere sadaka ve dîn-i İslâm'a hizmet yolunda sarf ederek zâhid hayatı yaşardı. Abdullah bin Abdülhakem (radıyallahü anh) Mısır vâlisi Yezîd'in Kur'ân-ı kerîm hakkında yanlış görüşlerine katılmadığı için Kâhire'de zindana atıldı. 214 (m. 829) Ramazan ayında zindanda şehîd edildi. Kâhire'de İmâm-ı Şafiî'nin (radıyallahü anh) yanına defn edildi. Fakîh, zâhid, saduk (itimâd edilir) sika (güvenilir), çok zekî, müdekkîk (çok araştırıcı) olduğunu birçok meşhûr âlim, eserlerinde bildirdi.

Mâlik bin Enes'ten el-Muvattâ'yı işiterek rivâyet eden Abdullah bin Abdülhakem, ayrıca Leys, Mufaddal bin Fadâle, Bekr bin

Mudar, İbni Lühey'a, Müslim bin Hâlid ez-Zencî ve daha birçok âlimden ilim tahsil edip hadîs-i şerîf rivâyet etti.

Mâlikî mezhebinin derinliklerine vâkıf bir âlim olan Abdullah bin Abdülhakem (radıyallahü anh), Mısır'da Mâlikîlerin reîsi olan Eşheb'in vefâtından sonra onlara imâm olup, mes'elelerini halletti.

İmâm-ı Şafiî hazretleri ile dostlukları vardı. İmâm-ı Şafiî (radıyallahü anh) O'nun beldesine geldiğinde misâfiri olurdu. Hattâ İmâm-ı Şafiî, O'nun evinde vefât etti. İmâm-ı Şafiî'den yazdıklarını kendisi ve oğlu için de yazardı. Bu yazdıklarını daha sonra oğullarından Muhammed tedvin etti (kitap hâline getirdi).

Kendisi babasından ilim tahsil ettiği gibi oğulları Abdülhakem, Abdurrahmân, Sa'd ve Muhammed de babaları Abdullah'dan ders alarak zamanlarının âlimleri oldular. Bunlar arasında en fakîhinin Abdülhakem olduğu zikredilir. Ayrıca, Abdullah bin Abdülhakem'den, Rebî' bin Süleymân, el-Cebrî, Abdullah bin Abdurrahmân ed-Dârimî, Muhammed bin Müslim bin Vâre, Muhammed bin Sehl bin Asker, Mikdâm bin Dâvûd er-Ruaynî, Ebû Yezîd Yûnus bin Yezîd el-Karâtisî ve birçokları ilim öğrenip, hadîs-i şerîf rivâyet etmekle şereflendiler..

İmâm-ı Mâlik hazretlerinin ileri gelen talebelerinden olmakla şereflenen Abdullah bin Abdülhakem hazretleri için zamanın büyük âlimlerinden olan Ebû Zür'a "O sika", Ebû Hatim "O, sadûk", İbni Vâre "O Mısır şeyhi", İbni Yûnus "Abdullah bin Abdülhakem, fakîh ve çok akıllı idi", el-Iclî "O, sikadır", Muhammed bin Kâsım "Yahyâ bin Maîn Mısır'a geldiğinde Abdullah'ın meclisinde bulunurdu", el-Halîlî "İrşâd'da sika (güvenilir) ve meşhûr âlimdir" demektedir.

Abdullah bin Abdülhakem hazretleri Mâlikî âlimi Eşheb'in kitaplarını kısaltarak telif ettiği "el-Muhtasaru'l-kebîr" adlı eserinde onsekizbin mes'eleden bahseder. "Evâsıt'ta dörtbin, "Sagîr"de binikiyüz mes'eleden bahseder. "Kitabü'l-ahvâl", "Kitâbü'l-kadâ fi'l-bünyân", "Kitâbü'l-menârik" ve "Kitabü fedâilü Ömer bin Abdülazîz" adlı eserlerinde de otuzaltıbin mes'eleyi nakleder. "Muhtasar-ı Sagîr" adlı eserinde, İmâm-ı Mâlik hazretlerinin "Muvattâ" adlı kitabındaki bilgilerden nakiller yapar. Ayrıca, "Kitâbü'l-fütuh" adlı bir eserinden daha bahsetmektedir. Ancak Fütûh'un, oğlu Abdurrahmân tarafından yazılmış veya tamamlanmış olduğu söylenmektedir. Bir târih kitabı mahiyetinde olan bu eserde, Mısır'ın fethi, idâresi, idârecileri, Mısır'a Sahâbe-i kiram (r.anhüm) tarafından getirilen hadîs-i şerîfler uzun uzun anlatılmıştır. Eser, Th. Ç. Torrey tarafından yirmidört sayfalık bir mukaddime ilâve ederek "Fütûh-u Mısr" adıyla neşredilmiştir. Onun yazmış olduğu fıkhî mes'eleleri Ebû Bekir el-Ebherî şerh etmiştir (açıklamıştır).

Bişr bin Bekr anlatır: "Ben, ölümünden sonra Mâlik bin Enes'i (radıyallahü anh) rü'yâmda gördüm. Bana "Sizin memleketinizde bir âlim vardır. Ona İbni Abdülhakem denir. Ondan ilim öğreniniz ve istifâde edip, hadîs-i şerîf rivâyet ediniz. Çünkü O'nun ilmi doğrudur" buyurdu.

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) El-İber cild-1, sh. 366

2) El-Dîbâc-ül-müzehheb sh. 134

3) Vefeyât-ül-a'yân cild-3, sh. 34

4) Tehzîb-üt-tehzîb cild-5, sh. 289

5) El-A'lâm cild-4, sh. 95

6) Mu'cemû'l-müellifîn cild-6, sh. 67

7) Şezerât-üz-zeheb cild-2, sh. 34

8) Esmâ-ül-müellifîn cild-1, sh. 139